

V spomin pokojnemu Jakobu Medvedu

V nedeljo, 10. 12. 1978, nas je pretresla žalostna vest, da je sredi neu-
mornega, plodovitega in načrtov polnega dela prenehalo biti plemenito,
komaj 52 let staro srce našega tovariša, kolege, prijatelja in profesorja
geografije na ljubljanski univerzi, dr. Jakoba Medveda. Iz naše sredine
nam ga je iztrgala smrt, ko smo to najmanj pričakovali. Kljub večletni
bolezni in prežvelem srčnem infarktu je bil vse do zadnjega ustvarjalen
in poln delovnega poleta na številnih, za razvoj slovenske in jugoslovan-
ske geografije pomembnih področjih.

Pokojni Jakob Medved je bil eden tistih slovenskih izobražencev, ki
se je v povojnih letih s študijem prebijal ob trdem delu od kmečkega
fanta, osnovnošolskega učitelja in od predmetnega do univerzitetnega uči-
telja.

Njegova življenjska pot je bila vseskozi trnova, polna preprek in te-
žav. Ko je bil star komaj tri leta, mu je umrl oče. Pred vojno je opravil le
nekajrazredno osnovno šolo ob težkem delu na gorski kmetiji svojega
očeta pod Ojstrico na Koroškem, ki jo je vse življenje neizmerno ljubil.

Druga svetovna vojna mu ni prizanesla. Nacistični okupatorji so mu
požgali domačijo skupaj z materjo in sestro.

Po drugi svetovni vojni se je ves predal izgradnji naše domovine. Z
veliko vnemo je opravljal najprej več let poklic učitelja v hribovskih, ne-
popolnih osnovnih šolah Koroške, nato pa je služboval kot ravnatelj os-
novnih šol v Črni na Koroškem in Hudinji pri Celju. V veliki vnemi do
pedagoškega dela in ljubezni do narave je uredil velik šolski botanični
vrt pri osnovni šoli v Hudinji.

Ko se je leta 1961 vključil kot predavatelj metodike geografije in
regionalne geografije med pedagoške in znanstvene delavce na filozofski
fakulteti ljubljanske univerze, je začel s sistematičnim raziskovalnim de-
lom dograjevati oba predmeta. Svoje bogate pedagoške izkušnje je z veliko
vnemo in tenkočutnostjo posredoval številnim študentskim generacijam.

Pri vzgoji mladega pedagoškega naraščaja je imel izreden posluš za izbiro snovi za poučevanje in obravnavo problemov, ki sta jih odpirala razvoj naše družbe in geografske znanosti.

V trdem življenju si je izoblikoval tovariški odnos do svojih sodelavcev. Vedno je pošteno vrednotil skupne delovne napore. Znal je ceniti za družbeni napredek pomembna prizadevanja sočloveka, bil pa je tudi prizadet, če pri kolegih ni našel na enako razumevanje. Bil je eden najbolj zvestih sodelavcev, pobudnikov in vodij raziskovalnih projektov Inštituta za geografijo univerze v Ljubljani od njegove ustanovitve dalje. Pionirsko in vzorno je razvijal geografsko raziskovalno delo, predvsem na didaktiki geografije, agrarni ter regionalni geografiji in kartografiji. Zapustil nam je več kot 100 tiskanih enot: knjig, razprav, atlasov, kart, ekspertiz in strokovnih recenzij; s področja metodike in didaktike geografije 39, s področja agrarne in regionalne geografije 63 prispevkov. Pripravil je tudi devet kart. Bil je član redakcijskih odborov slovenskega geografskega raziskovalnega tiska; Geografskega vestnika, Geographice Slovenice, Geografskega obzornika in glavni urednik zbornika Jugovzhodna Koroška s posvetovanja slovenskih geografov na Ravnah.

Svojim domačim gorskim krajem se je oddolžil z razvijanjem metodologije proučevanja učinkov modernizacije kmetijskega gospodarstva in socialnih sprememb, ki vplivajo na preobrazbo podobe slovenskega gorskega poselitvenega prostora. Osnove za to nam je podal v knjigi Mežiška dolina v zadnjih sto letih, ki je njegova doktorska disertacija, ter v številnih prispevkih, v katere vključuje raziskave preobrazbe kmetijstva iz političnega v tržno usmerjeni, živinorejski tip kmetijstva. V zelo nazorni obliki nam je prikazal spreminjanje pokrajinske podobe in soodvisnost izrabe kmetijske zemlje od spreminjanja demografske in socialne strukture gospodinjstev s kmečkimi gospodarstvi od kmečkih na polkmečka in nekmečka. Svoja razglabljanja o doseženih rezultatih je posredoval na zborovanju slovenskih geografov v Rogaški Slatini, na kongresu jugoslovanskih geografov v Beogradu in na poljsko-jugoslovanskem kongresu geografov v Warsawi. Njegovi izsledki raziskovalnega dela in pogledi na teoretična in metodološka izhodišča raziskav preobrazbe slovenske gorske pokrajine so tako dobili strokovno znanstveno verifikacijo, ki je lahko tudi osnova za planirano usmerjanje nadaljnje preobrazbe v gorski pokrajini.

Medvedova konstruktivna prizadevanja za razvoj moderne regionalne geografije so bila tudi v pripravi knjig za študente (Afrika in Latinska Amerika) ter v drugih pisanih prispevkih o osnovnih problemih sodobnega sveta: hitro naraščanje števila prebivalstva, možnosti za pridobivanje hrane, izraba kmetijske zemlje ter premagovanje gospodarske nerazvitosti dežel v razvoju.

Zelo pomemben je njegov prispevek na področju kartografije in toponomastike. Kot nosilec raziskovalne naloge, Atlas Slovenije, je z veliko požrtvovalnostjo in skupno z ostalimi sodelavci premagoval težave, ki so bile povezane s snovanjem in razvijanjem doslej ene od največjih in družbeno najpomembnejših akcij slovenske geografije. Njegovim prizadevanjem, razgledanosti in usposobljenosti za vsebinsko, organizacijsko in tehnično usklajevanje najrazličnejših del, se lahko zahvalimo, da so raziskovalna dela že v zaključni fazi. Prav s tako vnamo se je lotil natisa Veliki atlas sveta, pri čemer je moral zaradi premajhne izkušenosti in slabe tehnične opremljenosti našega založništva premagovati velike ovire.

Veliko vnamo pa tudi občutek odgovornosti za naloge strokovnega in širšega družbenega pomena, ki jih je dolžan opravljati univerzitetni učitelj in slovenski znanstvenik, je pokazal tudi pri razvijanju toponomastike. Pripravil je zemljevid z italijanskimi in slovenskimi krajevnimi imeni v Furlaniji, Benečiji in Julijski krajini, ki ga je z dodatnimi raziskavami še dopolnil z geografsko razporeditvijo kulturnih, gospodarskih, političnih in cerkvenih ustanov, ki v tem delu zamejske Slovenije uporabljajo slovenski jezik. Prav njemu gre tudi zasluga, tako v vsebinskem kot organizacijskem

pogledu, za izdajo zemljevida Tržaško ozemlje — zemljevid s krajevnimi in ledinskimi imeni, ki predstavlja primer karte z najpodrobnejšim prikazovanjem slovenskih ledinskih imen na slovenskem etničnem ozemlju.

Skrb za razvijanje modernih učnih kartografskih pripomočkov je pokazal s pripravo Solskega atlasa, ki je bil zasnovan na podlagi upoštevanja sklepov komisije za geografska imena pri OZN. Na tem, zelo pomembnem delu, je še nekaj dni pred smrtjo opravil zadnjo redakcijo.

Ko bomo pisali zgodovino slovenske geografije, ne bomo mogli mimo vloge Jakoba Medveda pri razvijanju didaktike geografije v slovenskem in jugoslovanskem prostoru. Vložil je veliko dela v razvijanje didaktike geografije kot samostojne veje v okviru geografske znanosti. Temelje didaktike geografije je opredeljeval z razglabljanji o razmejitvi predmeta in delovnih področij med didaktiko in metodiko geografije. Izhajal je iz dejstva, da je didaktika geografije posebna znanstvena disciplina ter po svojem konceptu in predmetu raziskave internacionalna veda, po vidikih interpretacije pa je izrazito idejno angažirana, s čemer je tudi nacionalna veda. V svojih prispevkih: neposredno opazovanje, problemski pouk in transferna spoznanja, načelo celostnosti ali kompleksnosti pri pouku geografije, marksistično izobraževanje pri pouku geografije ter funkcija regionalne geografije v geografskem izobraževanju, je skušal ovrednotiti internacionalna in določiti nacionalna geografsko-didaktična teoretična izhodišča. Na tej osnovi je skušal oblikovati koncept reformiranega geografskega izobraževanja v osnovni šoli in v skupni programski osnovi usmerjenega izobraževanja. Teoretični izsledki vsega navedenega se odražajo tudi pri njegovih poizkusih oblikovanja didaktike geografije v praksi s pripravami raznih didaktičnih pripomočkov.

S tiskanimi prispevki in referati, s svojimi teoretičnimi in metodološkimi pogledi ter s funkcijo didaktike geografije, je na jugoslovanskih posvetovanjih o didaktiki geografije v Novem Sadu, Zagrebu, na Jahorini in v Ohridu ter na številnih drugih seminarjih in posvetovanjih učiteljev geografije, ter še zlasti na svetovnem kongresu geografov v Moskvi leta 1975, pritegnil pozornost domače in tuje strokovne javnosti. Kot predsednik komisije za pripravo učnih načrtov v osnovni šoli in v šolah usmerjenega izobraževanja je tesno sodeloval z Zavodom SR Slovenije za šolstvo pri oblikovanju novega koncepta geografskega izobraževanja, ki ga je snoval tri leta kot nosilec raziskovalne teme Raziskovalne skupnosti Slovenije in kot vodja osemnajstčlanske delovne skupine.

Pokojnik sodi tudi med tiste geografe, ki so skušali z rezultati svojega raziskovalnega dela pomagati Slovincem v zamejstvu. Že leta 1963 ga srečamo v geografski ekipi, ki je proučevala slovensko Porabje, nekaj let kasneje pa med pisci problematike kmetijstva na narodnostno mešanem ozemlju avstrijske Koroške.

Če je le mogel, je posređoval svoja spoznanja tudi širši javnosti v Geografskem obzorniku in drugem poljudnoznanstvenem tisku. Ob napornem raziskovalnem ter pedagoškem delu se ni nikoli branil dela in funkcij v družbeno-političnih in strokovnih organizacijah. Med drugimi je opravljal tudi funkcije sekretarja ZK na filozofski fakulteti in predsednika Geografskega društva Slovenije ter predstojnika pedagoško znanstvene enote za geografijo na filozofski fakulteti.

Vse njegovo obsežno delo, ki ga je opravil, ostaja trajen in pomemben prispevek v razvoju geografske znanosti, nam geografom pa nalaga, da v njegov trajen spomin nadaljujemo z razvijanjem teorije didaktike geografije in z njegovim skoraj dokončanim ali še nedokončanim delom na velikih, za slovensko geografijo pomembnih delih: na Atlasu Slovenije, na pripravi učbenikov za pouk geografije v osnovnih šolah in v šolah usmerjenega izobraževanja ter na pripravi kart s slovenskimi krajevnimi in ledinskimi imeni za Goriško, Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino v Italiji.

Vladimir Klemenčič